

УДК 349.6

DOI: 10.36550/2522-9230-2023-14-138-143

Лебідь Інна Володимирівна,

аспірант кафедри цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України

e-mail: Lebidinna@ukr.net<https://orcid.org/0000-0002-2907-3196>

РЕАКЦІЯ НА НЕЗАКОННИЙ ВИДОБУТОК БУРШТИНУ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Дана стаття присвячена процесу видобутку бурштину в Україні, який знаходиться поза межами закону. Актуальність даної теми зумовлюється тим, що саме несанкціонований видобуток бурштину має повсюдний, масовий і системний характер. Цей незворотній процес завдає непоправної шкоди державі і нищить природу Полісся. Метою статті постає дослідження досвіду того ж самого діяння зарубіжних країн. Така мета зумовлює наступну низку завдань, які необхідно виконати: надати оцінку теперішній ситуації у сфері видобутку бурштину, встановити причини незаконної діяльності, виділити позитивний досвід європейських країн. За наявними результатами досліджень було виконано поставлені завдання. Результати містять у собі розкриття причин незаконного видобутку породи, оцінку негативних наслідків, які вже мають місце, або очікуються у майбутньому, встановлено можливих суб'єктів правопорушень, наведено приклади успішної боротьби європейських країн з досліджуваним негативним явищем. За результатами досліджень складено висновок, який підсумовує викладений матеріал та наголошує, що подолати таку багаторічну проблему неможливо, проте є варіанти мінімізації негативних наслідків не тільки для навколишнього середовища та економіки, а і населення.

Ключові слова: видобування бурштину, незаконний видобуток, європейський досвід, надрокористування.

Lebyd I. REACTION TO ILLEGAL AMBER MINING: EUROPEAN EXPERIENCE

This article is devoted to the process of amber extraction in Ukraine, which is outside the law. The relevance of this topic is determined by the fact that it is the unauthorized extraction of amber that is widespread, massive and systemic in nature. This irreversible process causes irreparable damage to the state and destroys the nature of Polissia. The purpose of the article is to study the experience of the same action of foreign countries. Such a goal dictates the following series of tasks that must be performed: to provide an assessment of the current situation in the field of amber mining, to establish the causes of illegal activity, to highlight the positive experience of European countries. According to the available research results, the set tasks were completed. The results contain the disclosure of the causes of illegal rock mining, an assessment of the negative consequences that have already taken place or are expected in the future, the possible subjects of offenses have been identified, and examples of the successful struggle of European countries with the investigated negative phenomenon are given. Based on the results of the research, a conclusion was made that summarizes the presented material and emphasizes that it is impossible to overcome such a long-standing problem, but there are options for minimizing the negative consequences not only for the environment and the economy, but also for the population.

Key words: amber, illegal mining, European Union, subsoil.

Постановка проблеми. Сьогодні гостро постає питання видобування та реалізації бурштину в Україні. У зв'язку з економічними проблемами та низьким рівнем зайнятості людей у Житомирській, Рівненській та Волинській областях розширилися масштаби незаконного видобування бурштину, які призводять до катастрофічних екологічних проблем, які виражаються у знищенні лісів.

Державі слід негайно подбати про ситуацію, що склалася у бурштиновидобувній галузі. Тому що скоро не те що залишиться бурштину у надрах її території, а й лісу, придатного ґрунту - поменшає в рази. Всьому цьому причиною є масове нелегальне бурштиновидобування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Під час написання даної роботи використовувалися роботи таких науковців, як Хаустової А. К., Чербаєвої О. В., Гордійчук М. В., Мацуй В. М., Науменко О. З., Ремезової О. О., Лісничого К. М., Ковалю Д. М., Штиленка В. Д. та ін.

Мета статті – дослідження європейського досвіду незаконного видобування бурштину, яке призводить до катастрофічних екологічних проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. У свою чергу, знищення лісів тягне за собою проблеми тваринного та рослинного світу, а використання помпового методу видобування бурштину призводить до повної загибелі ґрунту, який стає піском, а це означає, що на цій території природа не відновиться сама, на цьому місці в майбутньому більше не буде корисних копалин і бурштину.

Причинами розграбування населенням бурштину на відповідній місцевості є ряд негативних факторів різного роду. Одним із них - є бідність місцевих жителів та їх безробітне становище.

Не тільки економічні труднощі впливають на тіньовий ринок з бурштину, але і такі умови, як: висока якість українського бурштину на світовому ринку, корупція, незначна відповідальність за видобування корисних копалин, відсутність законодавства, простий спосіб видобування, неконтрольованість.

Не маючи роботи, люди в пошуках швидкої наживи розграбовують власну країну. При цьому, їх не цікавить шкода, яку вони завдають не те, що економіці держави, а й катастрофічно шкодять місцевості, на якій самі й проживають.

Держава теж зазнає великих втрат, тому що зовсім не отримує грошей з видобування бурштину, а це означає, що десятки тисяч доларів за рік не надходять до бюджету і не покращують економічну ситуацію [1].

Для того щоб змінити ситуацію на краще, посадовцям варто нарешті розібратися у власному бурштиновидобувному законодавстві та запровадити нові законодавчі стандарти видобування сонячного каменю.

В Україні державні підприємства застосовують більш безпечний метод добування - кар'єрний, який завдає не таких значних втрат, але потребує більше часу для добування та більшого технічного обладнання. Також державні підприємства відповідають у разі, якщо не закопають кар'єр і ту частину лісу, яка загинула під впливом його діяльності.

Стихійні видобувачі занадто швидко знищують екологічні об'єкти; встановити осіб, які будуть нести відповідальність, дуже складно; ці люди не спрямовують свої дії на обережне ставлення до природи та не займаються рекультивацією порушених земель [2].

Тобто, контрабандисти своєю незаконною діяльністю несуть масову шкоду інтересам країни, оскільки, не лише крадуть народний бурштин, а й руйнують екологію на місцях його видобутку.

Своїми незаконними діями зловмисники порушують чинне надровидобувне законодавство, а також Конституцію України, яка закріплює право кожної людини, яка проживає на території України, на безпечне життя та довкілля, а також право на інформацію про стан довкілля [3, ст.50]. Паралельно копачі нехтують принципами охорони навколишнього середовища, які закріплені в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища», де зазначається гарантування безпечного і здорового середовища, збереження просторової і видової різноманітності природних об'єктів, гласність і демократизм, а також компенсація завданої шкоди [4].

Варто вкотре зазначити, що бурштин, лісовий і природний фонд - це об'єкти надровидобувного, екологічного права, які повинні бути захищені законами України на належному рівні, тому що нелегальне їх видобування і використання веде до екологічної загрози всьому українському суспільству.

Державі необхідно створити механізми реалізації економічних та екологічних процесів, способу контролю та запобігання корупції.

Також, особливе значення треба надати місцевій громаді та здійснювати інформаційний вплив на українське суспільство, щоб люди могли усвідомити наслідки цих руйнівних процесів та не брати в них участі.

Вирішенню цих питань може посприяти зарубіжний досвід у даній сфері суспільних відносин.

Слід зазначити, що на Рівненщині останнім часом чимало було зроблено для популяризації бурштину як українського бренду. Йдеться, зокрема, про такі ініціативи, як відкриття Музею бурштину в Рівному, започаткування етнотуристичного фестивалю «Бурштиновий шлях», проведення низки міжнародних конференцій для фахівців-бурштиністів і навіть бурштинові конкурси краси.

Багато проектів було також реалізовано і в Києві, в тому числі відкрито бурштиновий ресторан, організовано виставку бурштину в Софії Київській. В Україні, яка має великі запаси цінного ювелірно якісного бурштину, лише в 2019 р. з'явилася реальна можливість створити бурштинову галузь виробництва, яка передбачає цивілізоване, екологічно виправдане видобування, оброблення бурштину і впровадження отриманих продуктів у промислове виробництво, сільське господарство, медицину, культуру тощо [2].

Зарубіжні країни також мають глибокий досвід розкрадання бурштину населенням власної країни. Так, свого часу, великої шкоди природі та політичному іміджу країн завдали бурштинові старателі в Литві, Латвії та сусідньої Польщі. Проте тамтешні уряди зуміли вчасно зупинити цей хаос і на законодавчому рівні врегулювати проблему видобутку бурштину, чого аж ніяк не можна сказати про українських можновладців.

Приміром, у Польщі незаконний видобуток бурштину врегулювали через механізм запровадження високих штрафів. У Білорусі незаконний видобуток жорстко контролюють за допомогою постійного моніторингу, який проводить поліція.

У Литві, країні не настільки багатій на поклади сонячного каменю, як наш Поліський край, Міністерство навколишнього середовища встановило квоту на видобуток - до тридцяти тон на рік. А навесні 2016 р. литовський уряд прийняв рішення повністю заборонити промисловий видобуток бурштину та експорт його до Китаю, і бурштинові родовища тепер використовують лише в рекреаційних цілях [5].

Позитивний досвід країн-сусідів, повинен налаштувати і наших політиків на прийняття позитивних і якісних змін бурштиновидобувного законодавства в Україні.

Неглибоке залягання продуктивних бурштиноносних горизонтів – одна з основних причин поширення несанкціонованих розробок у Поліссі. Найчастіше на пологих схилах річкових долин, на розораних полях, особливо після сніготанення і рясних дощів, на поверхні ґрунту з'являються скупчення уламків бурштину-сукциніту, що, очевидно, є спокусою для копачів самоцвіту і спонукає їх до старательства, тим більше, що попит на український бурштин у світі дуже високий.

Слід вести просвітницьку роботу серед населення та пояснювати рівень шкоди для всієї країни, яку вони завдають своїми діями при здійсненні нелегального бурштиновидобування.

За сонячним каменем в Україну приїжджають «купці» з Польщі, Литви, Німеччини, Росії, Австрії, Китаю та інших країн. За неофіційними даними, тільки через державний кордон з України в рік вивозилося і вивозиться від 10-20 (у перші роки освоєння українських покладів) до 100 і більше тон нелегально видобутого бурштину, і це без урахування «підпільного» його продажу нелегальними копачами заїжджим перекупникам. На сьогодні частка українського бурштину-сукциніту на китайському ювелірному ринку становить понад 10 %, і переважна більшість його потрапляє до Китаю саме контрабандним шляхом. За даними з різних джерел, імпорتنі поставки сонячного каменю в Китай оцінюються в 700-750 млн юанів, а контрабандними каналами бурштину надходить ще на суму до 1 млрд юанів [5].

Це просто колосальні цифри, які вражають своїми розмірами та постійним ростом.

На жаль, Україна втрачає левову частку свого економічного потенціалу, а корупціонери набивають при цьому власні кишені. Хочеться вірити, що ця ситуацію в найближчому майбутньому буде кардинально змінена і українська економіка все ж отримуватиме те, що втрачає.

Важливим для подолання наслідків незаконного видобування бурштину є польський досвід рекультивациі [6].

У Польщі експлуатація родовищ корисних копалин збагачує новими морфологічними формами ландшафти, створює нові місця для існування окремих видів організмів, покращує лісовий менеджмент, створює рекреаційні зони. Кожне підприємство, яке займається експлуатацією родовищ, повинно подбати про рекультивацию, створюючи спеціальні фони ліквідації гірничих виробок згідно поправок до гірничо-геологічного кодексу від 1 січня 2002 р. [7].

Розумна і продумана політика рекультивациі пошкоджених земель, яку проводять у себе країни-сусіди, повинна стати тим практичним досвідом, який взявши собі на озброєння ми зможемо використати, щоб навести лад у власній бурштиновидобувній галузі.

Тому, для фінансування робіт по рекультивациі копанок нелегального видобутку в Україні, необхідне створення відповідного державного фонду, до якого у подальшому, у випадку легалізації артільного видобутку, будуть спрямовуватись відрахування у вигляді спеціальних податків. Проведення робіт потребує відповідного досвіду та технічних засобів, що може бути здійснено державними підприємствами за рахунок цих коштів.

Політикам слід вже зараз розглядати різні варіанти виходу із кризової ситуації у даній галузі та готуватись до всіх можливих сценаріїв її порятунку.

Особливістю рекультивациі в Польщі є те, що внаслідок проведення низки технічних, агротехнічних заходів клас земель, який до експлуатації родовищ був V і VI, став III і IV. Підприємства активно співпрацюють з гмінами у сфері найкращого використання рекультивованих земель.

На відвалах будуються малі збірники води, які можуть використовуватись для меліоративних робіт, а кінцеві гірничі виробки використовуються як більші за розмірами збірники води для різних потреб. За спеціальними схемами на відвалах висаджуються рослини: 75 % - лісоутворюючі види, 20 % - фітомеліоративні види і 5 % - біоценотичні, які урізноманітнюють рослинний покрив. Для висаджування трав'янистих рослин застосовуються спеціальні геокарти, які також перешкоджають розвитку схилової ерозії.

Для поліпшення стану ґрунту висаджуються азотфіксуючі рослини. Крім того, особливістю проведення рекультивациі в Польщі є застосування місцевих добрив та спеціальних заходів щодо вкладання верств для створення елементів антропогенного ландшафту [7].

Вивчаючи ефективний зарубіжний досвід поляків у сфері рекультивациі пошкоджених земель внаслідок видобування бурштину, мимоволі згадуються українські реалії та «місячні ландшафти», які присутні на теренах України.

На сьогоднішній день, з ними ніхто якісно не бореться. Нам лишається надіятись на краще і вірити у позитивну до якісних змін політичну волю наших керманічів.

В Україні такими добривами є торф, глауконіт, який міститься в бурштиноносних пісках та фосфорити з родовищ, які знаходяться неподалік від розробок бурштину. Як фосфорити, так і глауконіти поліпшують ростові та біохімічні характеристики рослин, проте глауконіти більше. Тому позитивним фактором, що сприятиме проведенню рекультивациі в межах Українського Полісся є наявність поряд родовищ фосфоритів та вміст глауконіту у вміщуючих породах. Щодо технології вкладання верств для створення форм рельєфу, то відповідно до характеристик ґрунту верстви можуть об'єднуватись в одну, або вкладатись у певній послідовності. Найбільш вдалим прикладом рекультивациі земель, порушених внаслідок видобування корисних копалин є копальні вугілля «Белхатов», де створений комплекс споруд різних призначень на рекультивованих землях, в тому числі освітнього, наукового призначення, відбулось

відновлення природного середовища, проходить лісогосподарська діяльність [7].

Як ми бачимо, Україна також має всі необхідні для якісної рекультивациі ґрунтів, природні можливості.

Аналогічні роботи по рекультивациі можуть бути проведені в Україні з отриманням більш привабливих ландшафтів з різними функціями, для чого необхідне ухвалення відповідних урядових програм, Постанови Кабінету Міністрів України щодо рекультивациі земель, порушених незаконним видобутком бурштину.

Реалізація проєктів рекультивациі широко застосовується і в інших провідних країнах світу. Так, зокрема США є однією з передових країн щодо законодавчого забезпечення вирішення та врегулювання правовідносин у сфері рекультивациі земель. Рекультивациєю земель в США займається федеральне агентство OSMRE [8], служба охорони ґрунтів, лісова та геологічна служба та інші відомства штатів. Відповідно до Закону «Про відтворення порушених земель гірничими роботами» запроваджені програми, щодо регулювання активних шахт та рекультивациі земель покинутих шахт [9]. Для здійснення законодавчого забезпечення рекультивациі земель у США була прийнята Програма відтворення земель, яка запроваджується через, так звану, аварійну, невідкладну програму для реалізаціі нагальних проблем, що мали високу ймовірність загрози здоров'ю, безпеки або загальному добробуту населення, тоді коли загроза не могла бути усунута [10].

Закордонний досвід країн у сфері рекультивациі ґрунтів, показує на своєму прикладі нам українцям, як треба боротися за свої території та берегти їх якість попри те, що це затратний і трудомісткий процес, однак, він точно виправданий природою.

Підприємство, діяльність якого пов'язана з порушенням земель, при отриманні ліцензії на проведення видобутку корисних копалин, має внести заставу за ділянку, яка згідно з проєктною діяльністю, підлягає порушенню.

При цьому якісний стан рекультивованої ділянки має зберігатися постійним упродовж декількох років. У разі невиконання цих вимог підприємство втрачає свою заставу і втрачає право на проведення видобувних робіт та отримання ліцензій на інший видобуток корисних копалин [11].

У Великобританії промислові розробки займають значний відсоток площ порівняно з її територією. Відповідно до цих обставин сформоване законодавство для регулювання питання рекультивациі. Регулюванням робіт по відновленню родючості земельного фонду здійснює Міністерство сільського господарства через департаменти сільськогосподарського відновлення земель.

Підприємства, які займаються розробками змушені сплачувати кошти, які накопичуються, пропорційно обсягам видобутої сировини. Тобто, сплачуються кошти за техногенний вплив на навколишнє середовище, це є компенсація за збиток, який нанесений земній поверхні [11].

Тобто, кожна країна, залежно від своїх природних специфік, обирає для себе найкращі та найвигідніші шляхи відновлення пошкоджених територій з метою їх подальшого використання.

Щодо зарубіжного досвіду Литви, то там здійснюється оподаткування на видобуток бурштину за кілограм. У законі про корисні копалини встановлено, що кожен кілограм бурштину оподатковується у розмірі 20,22 євро. Міністерство Литви пропонує підняти плату до 280 євро за кг, якщо бурштин дрібніший 40 мм, а за той, що більший 40 мм - 900 євро.

Отже, практичний і ефективний зарубіжний досвід у сфері відновлення пошкоджених ґрунтів є досить різноманітним та поширеним явищем. Однозначно, такого роду нововведення будуть доцільні і в українському законодавстві.

На підставі аналізу позитивної зарубіжної практики, можна визначити шляхи оптимізаціі діяльності суб'єктів управління в цій сфері: скорочення управлінського впливу органів державного нагляду (контролю) на діяльність суб'єктів господарювання приватного сектору економіки та покращення умов ведення бізнесу; забезпечення державно-приватного партнерства і взаємодії з професійними об'єднаннями учасників бурштиновидобувного бізнесу; розширення повноважень місцевих громад щодо впливу на видачу спеціальних дозволів на користування надрами та інше; прийняття якісного рекультивациіного законодавства на основі позитивного зарубіжного досвіду.

Висновки. Головною проблемою на сьогодні для бурштиновидобувної галузі залишається відсутність ефективної нормативно-правової бази, яка б дала змогу стабілізувати ситуацію та зруйнувати корупційні складові.

Нелегальний видобуток бурштину, здійснений на посівних площах і луках, завдає прямої і серйозної економічної шкоди сільському господарству. Грабіжницький видобуток бурштину знищує приповерхневі продуктивні горизонти сонячного каменю, які формувалися тут протягом мільйонів років. Крім знищення природи Полісся, збіднення надр і втрати цінного продукту, нелегальний видобуток бурштину перешкоджає задіяню робочої сили в регіоні, гальмує створення нових робочих місць, зменшує наповнення як державного, так і місцевих бюджетів.

Враховуючи значні запаси високоякісного бурштину-сукциніту в Україні та зростаючу популярність виробів з нього, Україна має всі шанси посісти міцні позиції на світовому ринку бурштину.

При цьому провідним напрямом розвитку бурштинової галузі має бути не лише виготовлення прикрас, сувенірів та предметів розкоші, а насамперед використання бурштину і продуктів його переробки в

хімічній промисловості, медицині, косметичі, сільському господарстві та інших галузях, що також значно розширить імпорт продукції, технологій та наукових ідей.

Отже, варто бути реалістами і розуміти, що повністю припинити нелегальний видобуток бурштину неможливо, але натомість легалізувати його та зробити легальний видобуток безпечнішим для довкілля та кориснішим для суспільства, як показує зарубіжний досвід, досяжна ціль.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Хаустова А. К., Чербаєва О. В. Правова характеристика екологічної проблеми видобутку бурштину. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (ДДУВС, 27.01.2017). URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream>.
2. Гордійчук М. В. Вплив видобування бурштину на природні ландшафти Рівненщини. *Фізична географія та геоморфологія*. 2013. Вип. 2. С. 259.
3. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96 ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>.
4. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України від 25.06.1991 № 1264-ХІІ. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 41, ст.546). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>.
5. Мацуй В. М., Науменко О. З. Проблеми бурштинового Полісся України, пов'язані з освоєнням розсипів бурштину-сукциніту. *Вісн. НАН України*. 2019. № 11. URL: <http://www.visnyk-nanu.org.ua/sites/default/files/files/Visn>.
6. Ремезова О. О., Лісничий К. М., Коваль Д. М., Штиленко В. Д. Рекультивация земель, порушених внаслідок нелегального видобутку бурштину як необхідний захід для запобігання екологічної катастрофи Поліського краю. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку геології: наука й виробництво: матеріали Міжнародного геологічного форуму (15-20 серпня 2016 р., с. Коблеве, Миколаївська обл., Україна)*. 2016. с. 251-254. URL: <http://surl.li/fbtqx>.
7. Kasztelewicz Z. Rekultywacja terenów pogórniczych w polskich kopalniach odkrywkowych. Kraków, 2010. 464 s.
8. The Office of Surface Mining Reclamation and Enforcement (OSMRE). URL: <https://www.osmre.gov>.
9. Surface Mining Control and Reclamation Act of 1977. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Surface_Mining_Control_and_Reclamation_Act_of_1977.
10. Мандрик В. О. Відтворення порушених земель: зарубіжний досвід, механізм фінансування. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2005. (5.3). С. 208-212.
11. Швець О. Г., Дребот О. І. Напрями підвищення ефективності використання агроресурсного потенціалу в регіонах техногенно порушених земель з урахуванням світового досвіду. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. (18). С. 54-58.

REFERENCES:

1. Khaustova, A. K., & Cherabaieva, O. V. (2017, January 27). Pravova kharakterystyka ekolohichnoi problemy vydobutku burshtynu. [Legal characteristics of the environmental problem of amber mining]. *Materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii DDUVS*, Retrieved from: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream> [in Ukrainian].
2. Hordiichuk, M. V. (2013). Vplyv vydobuvannia burshtynu na pryrodni landshafty Rivnenshchyny. [The impact of amber mining on the natural landscapes of the Rivne region]. *Fizychna heohrafiia ta heomorfolohiia*. Vyp. 2. 259. [in Ukrainian].
3. Konstytutsiia Ukrainy. (1996, June 28). [Constitution of Ukraine]. № 254k/96 VR. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, № 30, 14 Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254> [in Ukrainian].
4. Pro okhoronu navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha. (1991, June 25). [On environmental protection]. *Zakon Ukrainy № 1264-XII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 1991, № 41, .546). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> [in Ukrainian].
5. Matsui, V. M., & Naumenko, O. Z. (2019). Problemy burshtynovoho Polissia Ukrainy, poviazani z osvoieniam rozsyviv burshtynu-suktsynitu. [Problems of the Amber Polissia of Ukraine, related to the development of amber-succinite placers]. *Visn. NAN Ukrainy*. Retrieved from: <http://www.visnyk-nanu.org.ua/sites/default/files/files/Visn> [in Ukrainian].
6. Remezova, O. O., & Lisnychyi, K. M., & Koval, D. M., & Shtylenko, V. D. (2016). Rekultyvatsiia zemel, porushenykh vnaslidok nelegalnogo vydobutku burshtynu yak neobkhidnyi zakhid dlia zapobihannia ekolohichnoi katastrofy Poliskoho kraiu. [Reclamation of lands disturbed by illegal amber mining as a necessary measure to prevent the ecological disaster of the Polish region]. *Aktualni problemy ta perspektyvy rozvytku heolohii: nauka y vyrobnytstvo: materialy Mizhnarodnogo heolohichnogo forumu (15-20 serpnia 2016 r., s. Kobleve, Mykolaivska obl., Ukraina)*. 251-254. Retrieved from: <http://surl.li/fbtqx> [in Ukrainian].
7. Kasztelewicz, Z. (2010). Rekultywacja terenów pogórniczych w polskich kopalniach odkrywkowych. [Reclamation of post-mining areas in Polish opencast mines]. Kraków, 464. [in Polish].
8. The Office of Surface Mining Reclamation and Enforcement (OSMRE). Retrieved from: <https://www.osmre.gov> [in English].

9. Surface Mining Control and Reclamation Act (1977). Retrieved from: https://en.wikipedia.org/wiki/Surface_Mining_Control_and_Reclamation_Act_of_1977. [in English].

10. Mandryk, V. O. (2005). Vidtvorennia porushenykh zemel: zarubizhnyi dosvid, mekhanizm finansuvannia. [Reproduction of disturbed lands: foreign experience, financing mechanism]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho lisotekhnichnoho universytetu Ukrainy*, (5.3). 208-212. [in Ukrainian].

11. Shvets, O. H., & Drebot, O. I. (2015). Napriamy pidvyshchennia efektyvnosti vykorystannia ahroresursnoho potentsialu v rehionakh tekhnohenno porushenykh zemel z urakhuvanniam svitovoho dosvidu. [Directions for increasing the efficiency of the use of agricultural resource potential in the regions of man-made disturbed lands, taking into account world experience] *Investytsii: praktyka ta dosvid*. (18). 54-58. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 20.05.2023

УДК 342.951

DOI: 10.36550/2522-9230-2023-14-143-147

Мігалатюк Владислав Вікторович,
аспірант кафедри права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
e-mail: vmihalatiuk@cuspu.edu.ua
<https://orcid.org/0009-0007-7638-1873>

УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Стаття присвячена діяльності Європейського Союзу та НАТО, які вважають боротьбу з гібридними загрозами пріоритетом міжнародного співробітництва. Проаналізовано низку документів ЄС, які формують чітке уявлення про гібридність кіберзагроз та основні напрямки адміністративного, правового та організаційного забезпечення кібербезпеки, зокрема щодо протидії гібридним кіберзагрозам у Європейському Союзі. Виходячи з проведеного аналізу, на сучасному етапі розвитку суспільства сформувалися основи щодо утвердження стійкого сприйняття проблеми ризику як одного з факторів формування сучасного і особливо майбутнього суспільства, яке до того ж набуває дедалі більшої суспільної значущості.

Наголошується, що вітчизняна нормативна база має суттєві недоліки та потребує запровадження відповідних правил запровадження ризик-орієнтованого підходу в діяльності з кібербезпеки в Україні, а також визначення основних термінів («ризик-орієнтований підхід до кібербезпеки», «ризик-орієнтований підхід до захисту критичної інфраструктури», «ризик», «ризик-менеджмент»).

Розглянуто сутність та значення терміну «стійкість», який набув практичного застосування у стратегічних документах у сфері безпеки та за своєю суттю є новітньою концепцією сучасної теорії національної безпеки, що має практичне значення для державної політики у безпековому середовищі та є важливим для практики безпеки в кіберпросторі, оскільки саме наявність гібридних загроз у кіберпросторі, яким неможливо запобігти, зумовлює необхідність формування нового підходу, зокрема, формування «стійкості», яка, у свою чергу, має бути реалізована в публічній політиці кіберпростору.

Ключові слова: кібератаки, кібербезпека, гібридна війна, стійкість суспільства, відповідь, ризики.

Mihalatiuk V. IMPROVING THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL ENSURE OF CYBER SECURITY IN UKRAINE: EXPERIENCE OF EUROPEAN COUNTRIES

The article is devoted to the activities of the European Union and NATO, which consider the fight against hybrid threats a priority of international cooperation. A number of EU documents have been analyzed, which form a clear idea of the hybridity of cyber threats and the main directions of administrative, legal and organizational support for cyber security, in particular, regarding countering hybrid cyber threats in the European Union. Based on the conducted analysis, at the current stage of the development of society, the foundations have been formed for the establishment of a stable perception of the problem of risk as one of the factors in the formation of modern and especially future society, which, moreover, is gaining more and more social significance.

It is emphasized that the domestic regulatory framework has significant shortcomings and requires the introduction of appropriate rules for the introduction of a risk-oriented approach in cyber security activities in Ukraine, as well as the definition of the main terms ("risk-oriented approach to cyber security", "risk-oriented approach to the protection of critical infrastructure", "risks").

The essence and meaning of the term "sustainability", which has gained practical application in strategic documents in the field of security and is essentially the newest concept of the modern theory of national security, which has practical significance for state policy in the security environment and is important for the practice of security in cyberspace, is considered. because it is the presence of hybrid threats in cyberspace, which cannot be prevented, that necessitates the formation of a new approach, in particular, the formation of "resilience", which, in turn, must be implemented in the public policy of cyberspace.

Key words: cyber attacks, cyber security, hybrid warfare, societal resilience, response, risks.